

ПОЗОРИШТЕ

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

излази четири пута на недељу на по тавака. — стоји за нови сад 40, а на страну 60 нов. месечно. — За отпаси наплаќује се од једне врсте 3 нов. и 30 за жиг сваки пут.

ШЕКСПИР И СТАРОЕНГЛЕСКА ДРАМА.

(Наставак.)

Али, да се вратимо к главној ствари: није могуће, да човек разуме Шекспира таки на први мах, и ако всле и право имају, да су у здраве памети први утисци најпоузданiji и најдуже трају. Најсигурији је пут ко ухте да са хасном проучава песника, тај, да се са сваким његовим комадом прво и прво сам собом што бољ упозна, и пре свега сам свој суд о том приbere пре него или што буде слушао о том каква предавања, или читао какве расправе.

Ко по сто пута прочита ћоју трагедију Шекспирову, док о њој сам свога суда не стече, боље чини, него да стотину туђих пресуда о том саслуша или прочита, јер свака туђа оцена, била то болико му драго духа пунा, већма ће збунити него поучити оне, који сами собом још не ударише чврстог темеља, не стеконе свога рођенога мњења.

Ко Шекспира само чита, мало тим чини, ако то не бива по одређеној каквој методи. Лако прескочи која места, што се на први поглед слабо допадају, и тоне у красним појединостима, којима шекспирове драме сасма изобилују, али које, испчупане из целине, не могу да имају силе потпуне.

Ваља пре свега гледати, да човек буде на чисто с тим, што се тиче развоја у радњи и радника у њој, карактера. А то најбоље бива, кад човек без предрасуде за тим стане да види, како на ње дејствује целокупан комад садржином својом, па да онда свом снагом духа свога истражује узроке томе дејству. Тако ће се тек сазнати шта бива, и после како бива. Корак за кораком ступа тако човек за током радње и скочава појавују са појавом, које су у традиву комада по спољашњем расејане али по унутра-

шњости својој иду једна уз другу — те утврђује свој суд о појединим карактерима, које ваља сматрати увек с погледа на целину. Тако кад је тако човек растворио оно, што нам песник даје, па затим опет самостално створио и, како је ко способан, у сваком се карактеру разабрао: наћи ће ћључ за разумевање целине и умеће одлучити суштину од онога, без чега бити може. Јер ваља то напред рећи: Шекспир је у мањим стварима поводио се за својим временом и за својом публиком, али у битним никада! У главноме писаше он увек, као да пише за себе равне, и као да доиста треба генија, њему равна, па да се узмогне допрети до потпунога и чистог разумевања његових песничких умотворина, које сав свет обухватају — јер ма болико да је напредовала критика о Шекспиру овога столећа: још никако да се сложе у назорима најславнији тумачи, и то се време ни додгледати не да, кад ће се супротивна оцењивања његових великих трагедија изравнати и свакога задовољити.

Још Лесинг је рекао: „Прави познаваоци песништва били су у свако време и у сваком крају исто тако ретки као и песници.“ Па док се такав не роди, који ће све друге критичаре исто тако надмашити, као Шекспир све остале драматске песнике, треба да се тим задовољимо, да започети рад унапређујемо савесним испитивањем и оданошћу, љубави пуном; да се користимо оним од тога обилатога градива, што је добро и до нас доспело, а да потирено заблуде, које су до нас допрле. Прво и прво чуваћемо се, да не паднемо у погрешке Тика и других, који с подсемехом сматраху енглеску критику, држеби је ни пода шта, а боље би чинили, да су се из ње научили чему.

Ја то смеје рећи, да Енглези нису иза нас заостали ни у којој важној тачци у разумевању свога великога песника, а у многој су још напреднији од нас. Било би то сасма чудновато, кад би који велики народ, у ком је такав песник поникао, требао другог народа, да му њега разкаже и разјасни. Где бог да да роди воће необично, тамо даје и човеку жељудац да то свари.

Најбољи енглески критичари увек су се тога држали, но што ми понајвише ни на ум не узмемо: да је Шекспир писао своја дела само за позориште и прво и прво за своје позориште, којим је сам собом управљао, те пото ме није ни једнога глумца бити могло, да своје улоге пије разумео, како треба.

У таким приликаша не требаше да се тумаč уплеће. Песник, како није био пријатељ много речи, казивао је мисли своје што је краће могао, и остављао је глумцима места, која се нама дапас чине загонетком, да их приказивањем открију у пуној сили.

Узмемо ли то на ум, да је Шекспир за толико година био на челу позоришту и заламти-мо при том, да је позориште целога му века било једини извор уживљења му и благостања; узмемо ли по том на ум, како је узвишене мислио Шекспир о важности позоришта, које мисли вреде за сва времена, и које је он у Хамлету на види изнео: моћи ћемо од прилике замислити, како су његове драме под његовом властитом управом приказиване смишљено и савршено.

Ком је дато било, да буде на тим представама, томе није требало никаквога разјашњења у тим комадима, јер он виде и чујасно и како је

песник хтео. На жалост што нико тада на то не мишљаше, да запише и потомству остави, како му се који комад допао; стотинама књига, о Шекспиру написаних, било би по том излишне. Али и ко би могао на тако шта и мислити? Ко би могао тада и слушати, да ће народно позориште, које стаја у најбољем цвету, тако брзо суноврат поћи, те после, кад се затре траг старинској, правој уметности, начинити места позоришту, по туђеземској мустри удешеном, у ком дела шекспирова могаћу се приказати само у опадом и осакаћеном облику и виду.

Биће после говора о том, како се подиже, како ли пропаде шеспирско позориште; овде вала само толико рећи, да се са пропашћу његовом угасила и свака жива успомена, и суђено би, да се после радом стотинама година потражи изгубљено, одломак по одломак, као законано благо каквога пропалога царства.

И у овој радњи, која уроди дојако најповољнијим родом, допаде знатан део позоришту; први на гласу вештаци окретоше се с особитом вољом и узеше да приказују шекспирове карактере, налазећи у њима највећега и најзахвалнијега задатка својој вештини. Озбиљној вештачкој труdbи и сртним инспирацијама вештака, као што беху Герик, Мекрди, Кин, Кембл, Девријен, Сајделман и др. вала шекспирска критика да захвали на големом напретку, на обилатом обавештају, и приказивање драма тога великога песника, ма у средњу руку, свакда више вреди за разумевање им, него ли само читање његових комада позоришних.

(Наставиће се)

НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ У ЗАГРЕБУ.

(Свршетак.)

Овим долазимо и на узорак, с којега немамо стално осигуране и по друшту бар народне опере. Ми питамо, за што земља сваке године ти-суће троши на глаžbeni завод, кад он до сада јоште није био гадар дати народном позоришту бар једну ваљану певачицу за збор. Ми питамо, може ли се о уређењу народне опере, о њезином утемељењу и развитку и говорити, докле год не узимамо ионајпре за потребе позоришне глаžbenу школу. Да у хрватском на-

роду има и музикалних дарова и сребрних грла, доказују довољно Малингерова, Мурска, Терпучева и друге, а ми, да бисмо могли чути са хрватскога позоришта хрватски пев, морамо на ње дозивати Немце и Талијане. Није ли то горка иронија? А за што је то тако? За то, што све подузимамо, а ништа не радимо по стално про-рачунаној, систематичној основи, што се вазда сами пребацујемо, хотећи цел, а презиријући улове.

Није ово место да ова два главна узрока, за што не напредује наше позориште, потање разлажемо; нека је доста, што смо их овде само нагласили.

Убитачне њихове последице по стање народног позоришта могла је лоша управа само повећати, а лоше беху све досадашње управе нашег народног позоришта, и колико год иначе њиховим члановима признајемо најбољу родољубну вољу. Јер све управе, која више, која мање, живиле су, што по Немац каже, из руку у уста, а ниједна од њих није имала сталне основе, па ако је ову која од њих и имала, ниједна је се није држала. Ми бар мислимо, даје стална основа тако исто од преке потребе позоришном управитељу, као на пример и ратару, и да како овај, тако и онај мора пропасти, ако својим имањем не управља по неком извесном прорачуну не само финансијских него и духовних сила. Што бисмо рекли виноградару, који се тек под јесен сетио, да му чокот валај окопати и обрезати, то се мора рећи и позоришној управи, која на пример ангажује чланове за оперу тек онда, када су се сви врснији већ ангажовали. Загребачко објинство хоће да да има оперу, земља је повисила позоришну субвенцију на 32,000 ф. нарочито за то, да се њему даје поред говорене и певана драма,

ангажуј даље, кад већ није друче, ма вога по што по то.

Такви ангажмани повисили су годишњи трошак на плате нашег позоришног особља на голему своту од 60.000 форината. Тајви ангажмани олакшали су и олакшавају нашу позоришну благајну и негативним начином, јер објинство одбијају од позоришта. Како не ће на пример опера ове године повећати позоришни мањац, кад објинству не само ништа не пуди новога, него му и старо приказује горе, него што је видело и слушало пре годину или две дана, а то с тога, што прве нове силе морају вазда учити старе опере, да уз подређене старе члалове опере у опште буде каква год оперна репертоара.

На оваком темељу, с оваким силама, не може доиста бити на месту, говорити о развитку народног позоришта. И с тога почињамо, да је сабор по све мудро урадио, кад је земаљској влади препоручио бригу, да помоћу досадашње субвенције гледа, да позорищни мањац, којега ће ове године бити до 20.000 форин изравна, и да позориште сачува, од расула. Познавши главне узroke, с којих се народни овај завод нити миче ни помиче, мислимо, да не ће бити тешко, донети им и сходна лека, а ми гајимо поуздану наду, да ће влада жеље и сabora и објинства знати задовољити.

С Р П С К О Н А Р О Д Н О П О З О Р И Ш Т Е

С Р П С К О Н А Р О Д Н О П О З О Р И Ш Т Е

(„Осма тачка,“ „Мило за драго,“ Француско-пруски рат.) Ове три веома згодно изабране шаљиве игре приказане су биле на нашој позорници 16. јануара о. г. У првој је Ружић карактеристичким потезима претао блазиранијог Француза Жерара, који од дугог времена савесио ради послове, које је други требао да изврши, па се на послетку од дугог времена и ожени. Ј. Маринковића као Јудија Сантенисову није се могла да отресе свога сплива и у призору, кад јој Жерар изјављује своју љубав. Зорић, поморски капетан Дибрель, није никако знао ког ће краја да се држи, што му, као поморцу, није ни замерити. Много су боље среће била два друга комада, које је наш вредни К. Трифковић за нашу позорницу написао. Вешто доскаживаше у првом и фина иронија у другом, спојена са добром и животом игром свију приказивача, одобровљили су и развеселили публику од почетка до краја, и на ново су потврдили стару истину, да се стари али добро приказани комади увек са задовољством и уживањем дају гледати.

♂

П О З О Р И Ш Т Е

(Позориште у Вараждину.) Читамо у „Viencu“: „Вараждинци су саградили позориште великом трошком, Вараждин је град у Хрватској, у Вараждину живе Хрвати. У Вараждину је неки Немац Шулц, управитељ слабе немачке комедије, а кад хрватски добровољци хоће што да прикажу у свом позоришту, морају немачком управитељу платити внатну своту новаца. А тај Немац Шулц постао је и градским капелником и учитељем музике. Зар су вараждински грађани за то градили позориште? Зар за то отплаћују тешком муком велики дуг? Зар се Хрвати за то муче, да стварају немачким досељеницима синекуре? Будите сносљиви, будите космополите, — подвикује нам се. Дедте, читате немачке листове ма које струже, па да видите ту надутост, тај презор против свега, што није немачко. Ми да свакога гладимо, а пас да свако гази? Таквом поступку нема речи, ми је бар бадава тражимо у нашем језику. Они, којих се то тиче, нека буду уверени, да не ћемо мировати, док том бисмарковању не буде краја. Срамота је то, велика срамота!“

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

У ПРЕТИПЛАТИ 20.

29. ПРЕДСТАВА.

У НОВОМЕ САДУ У НЕДЕЉУ 26. ЈАНУАРА 1875.

ПРВИ ШУТ:

К И Н.

Позоришна игра у 5 чинова, написао Александар Димитријевић, с француског превео К. Н. Христић.

ОСОБЕ:

Кин	Ружић.
Војвода Галеви	Недељковић.
Гроф Кефелд	Лукић.
Лорд Мевиљ	Марковић.
Соломон	Зорић.
Пистол	Добриновић.
Комесар	Вујић.
Петар Пат	Божовић.
Цон	Бунић.
Бардолф	Вујић.
Управитељ позоришни	* * *
Редитељ	Бунић.
Кети	Љ. Зорићева.
Јелена, сестра грофа Кефелда	Ј. Маринковићка.
Ана Дамбијева	Л. Хацићева.
Амија, грофица Госвилова	Д. Ружићка.
Јулија	Б. Хацићева.
Дојкиња	М. Недељковићка.
Луција	Ј. Поповићева.

Слуге, слушкиње, глумци, народ.

Први чин код грофа Кефелда, други и пети код Кина, трећи у крчми „код угњеног окна,” четврти у киновој облачионици у позоришту.

Поштовани претплатници умолявају се, да би изводели исплатити први а сада већ и други део

своје претплате или у трговини браће Поповића или у веће на каси.

БОЛУЈЕ: Ј. САЈЕВИЋКА.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.